

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за получаване на научното звание “доцент” по научна специалност “изкуствознание и изобразителни изкуства”, обявен от Национална художествена академия

с кандидат: МАРИЯ СТОЯНОВА АНДИРКОВА, доктор, главен асистент в катедра „изкуствознание” на НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ.

рецензент : чл.-кор. Проф. Елка Георгиева Бакалова, доктор на изкуствознанието

На обявения от Национална художествена академия / Държавен вестник бр. 43 от 07 юни 2016 г/ конкурс за академичната длъжност *доцент* по специалността „изкуствознание и изобразителни изкуства („Ново българско изкуство – история на българската художествена критика”) за нуждите на катедра „Изкуствознание”, единствен явил се кандидат е главен асистент доктор Мария Андиркова, чиито трудове отдавна следя и чието научно развитие имам възможност да наблюдавам отблизо.

1. Мария Андиркова е родена на 27 април 1977 г. През 2001 г. завършва Национална художествена академия, специалност “Изкуствознание” и постъпва в докторантура към катедра „Изкуствознание” с научен ръководител професор, доктор на изкуствознанието Свилен Стефанов. Дисертационният ѝ труд на тема „Неконвенционалните художествени форми в България в периода 1980-2000. Стратегии, групи, институции” е защитен успешно през февруари 2006 г. През същата година след спечелен конкурс постъпва на работа в Национална художествена академия като асистент в катедра „изкуствознание”. През декември 2007 г. по решение на Факултетния съвет заема длъжността „главен асистент” в същата катедра и преподава на студенти и докторанти предмети, свързани с темата на обявения конкурс.

Познавам Мария Андиркова като неин преподавател в специалността “Изкуствознание” в Национална художествена академия. Ценя отличните и познания в областта на съвременното българско изкуство и критика. Тя се оказва наистина дълбоко мотивирана, и не само с траен интерес, но и с разбиране на сложната материя, с която се е нагърбила да се занимава. Отличава се с изключителна добросъвестност, чувство за отговорност и акуратност.

2. За участие в конкурса Мария Андиркова е представила 15 труда, които се отнасят към обявената в конкурса научна област, която е рядка и слабо разработена у нас. От тях:

а/ една отпечатана книга : „Цивилизационният избор. Българската изкуствоведска мисъл от Възраждането до средата на XX век”.(С., 2016)

б/ 14 статии с изследователски характер, посветени предимно на различни явления в съвременното българско изкуство, както и на техния обществен резонанс. Считам за необходимо да отбележа, че те са отпечатани след 2007 г. /годината, в която Андиркова заема длъжността „главен асистент”/, т.е. през последните 7 години, което е свидетелство за нарастваща творческа активност на автора. Статиите, отпечатани във вестници, както е известно, не се разглеждат като научни публикации. Същото се отнася до рецензии за изложби, творчески портрети и др., публикувани в съвременната преса.

3. Мария Андиркова като изследовател изначално работи в областта на съвременното българско изкуство. Още от началото на своята научна дейност, още от дисертацията за присъждане на образователната и научна степен „доктор” на тема „Неконвенционалните художествени форми в България в периода 1980-2000. Стратегии, групи, институции” Андиркова системно и последователно се вглежда в проблематиката на недостатъчно изследвани явления на българското изкуство от XX век. Без да се спирам на този оценен по достойнство труд ще подчертая, че той представлява пръв по рода си опит да се изгради цялостна представа за един сложен период от развитието на съвременното ни изкуство. Иначе казано, **комплексният характер на изследванията** е безспорно достойнство на трудовете на Андиркова в методологическо отношение.

4. Монографията и статиите на Мария Андиркова, представени за настоящия конкурс, я очертават като автор безспорно активен и отзивчив към актуални проблеми в онази сфера на културата, която е основен обект на нейните научни изследвания. Главното, което характеризира според нас кандидата, е преди всичко доброто познаване на световната практика от една страна, а от друга - грижливото, системно и много прецизно изследване на конкретни проблеми, свързани с различни явления в българското изкуство и тяхното отражение в изкуствоведската мисъл у нас. Това именно ми дава основание да я разглеждам като сериозен познавач на съответния материал.

5. Отбелязвам и преподавателската дейност на Мария Андиркова. Кандидатката има значителен преподавателски стаж – вече близо десет години. Нейната преподавателска дейност е разностранна и респектираща. Ето, например,

някои от курсовете, които през последните години именно Мария Андиркова преподава в НХА: “Историография на българското изкуствознание”, „Художествена критика и рецензиране”, „Съвременно изкуствознание: автори и идеи”, „Нови медии и изкуство”, „История и теория на дигиталните изкуства” и др. Чрез този подбор възгледите на кандидатката за предмета, който преподава, а също така творческият диапазон на нейната активност се очертават в своята пълнота, индивидуалност и вътрешна мотивираност

б. По-значителните научни приноси на Мария Андиркова в областта на обявения конкурс според нас се отнасят към два различни тематични кръга, тясно свързани помежду си:

А) *Важни проблеми от развитието на съвременното българско изкуство.* За обект на своите публикации Мария Андиркова избира интресени и слабо проучени проблеми, които разкриват съществени от развитието на съвременното ни изкуство, като отделя специално внимание на институционални и организационни проблеми. Самите заглавия на публикациите ѝ сочат това – например, «Институционални измерения на съвременното българско изкуство в контекста на децентрализацията на художествения живот» (Изкуствоведски четения, София 2007); „Концептуално изкуство и плакатен образ” (Плакатно мислене, концептуално изкуство, инвенции. Втора научна конференция на катедра „Плакат и визуална комуникация” на НХА, София 2008); „Тенденции в развитието и дейността на СБХ”(Изкуствоведски четения, София 2008); „За изложбите на дипломниците в НХА” (Изкуство и критика, 2010,бр. 1); „Изкуството на бъдещето: бойно поле и лаборатория за антропологични експерименти (един парагвайски художник в НХА)” (Изкуство и критика, 2010,бр. 1); „Изложбите на ХХ - реконструкция и актуалност.” (Изкуство и критика, 2011, бр. 3-4) и др. Някои от тези трудове, като например, „Изкуство и политика”(Изкуство и критика, 2011, бр. 3-4) неминуемо засягат, макар и бегло, по-широки проблеми.

Специално внимание заслужават публикациите на Андиркова, посветени на развитието на българската художествена критика – интересът към която у авторката се засилва през последните години. Такива са статиите: „Антон Митов и неговият принос в областта на българското изкуствознание и художествена критика” (Изкуство и критика, 2014, бр. 8); „Начало на художествената критика в България. Първа полемика” (Изкуствоведски четения 2013, София 2015). Тези публикации определено свидетелствуват за все по-целенасочено вглеждане в различни периоди от историята на

българското изкуствознание. Те са и основа за публикуваната през миналата година монография на Андиркова.

Б) Специално внимание изисква представената монография „„Цивилизационният избор. Българската изкуствоведска мисъл от Възраждането до средата на ХХ век”. (С., 2016), която разглеждаме като хабилитационен труд. Книгата на Мария Андиркова е уникална в съвременната ни наука. Преди всичко поради избора на самия обект на изследване. Засега по този въпрос има отделни статии, които до голяма степен са отразени в изследването на авторката. Авторката се ръководи от идеята възможно най-пълноценно да освети онези светогледно-ценностни нагласи, идейно-естетически възгледи и представи, които определят характера на публикациите на разглежданите в книгата автори. Основният дял на книгата представлява пръв по рода си опит да се систематизират по възможност всички достъпни данни чрез продължителна и задълбочена работа в различни архиви. Очевидно е, че за своята книга Мария Андиркова е извършил сериозна събирателска работа с оптимална изчерпателност и прецизност, като преодолява всички трудности, свързани с работата в различни архиви. Впечатляваща е изключителната скрупульозност на автора при работа в детайл с архивите, както и фактът, че от някакви откъслечни материали успява да сглоби цялостна картина.

Научното значение на събраните материали в книгата на Мария Андиркова се откроява по-отчетливо като напомним, че и в световен мащаб през последните години се наблюдава специален интерес към историята на науката «изкуствознание». За това свидетелствува и публикуваният през 2014 сборник, озаглавен **«Art History and visual studies in Europe. Transitional discourses and national frameworks.»** Ed. By M. Rampley, Th. Lenain, H. Locher, A. Pinotti, Ch. Schoel-Glass & K. Zijlmans. Brill, Leiden- Boston 2012. с кратък очерк за развитието на изкуствознанието в България.¹

Това доказва актуалността и значимостта на представения труд на Мария Андиркова, който има не само научно, но и **важно обществено значение.**

---

¹ Вж. по-подробно Е. Bakalova. Art History in Bulgaria: Institutional Frameworks, Research Trends, Personalities. - In: Art History and visual studies in Europe. Transitional discourses And national frameworks. Ed. By M. Rampley, Th.Lenain, H. Locher, A. Pinotti, Ch. Schoel-Glass & K. Zijlmans. Brill, Leiden- Boston 2012, ISBN 978 90 04 21877 2, pp. 287-305.

7. В изследване, което има за цел да разгледа различни явления в един широк по хронология период, естествено има пропуски и неравномерно акцентирание на автори и проблеми. Ще отбележа само някои от тях:

- В главата, озаглавена „Начало на системно проучване на художественото наследство по българските земи” закономерно се отделя внимание на чуждестранните специалисти. Но е игнорирано значението на Богдан Филов, който дори не е споменат в библиографския списък. Истината е, обаче, че пръснатото в трудовете на български и чуждестранни историци, езиковеди, археолози, етнографи и др. е събрано най-напред от Богдан Филов в книгата му „Старобългарското изкуство”, чието първо издание излиза през 1919 г. в чужбина, а на български език едва през 1924 г. И още: ако на чехските учени е отделено достатъчно внимание, а от руските учени е споменат само Ф. Успенски, пропуснати са двама от известните византолози: Никодим Кондаков, който става професор в Софийския Университет (1920-1922) и член на Българската академия на науките, а също така Андре Грабар, който защитава в Париж дисертация на тема «La peinture religieuse en Bulgarie» , която и днес остава отправна точка за всички изследвания в тази област. А. Грабар е автор и на първата монография за най-значителния паметник на българската средновековна живопис на българското средновековна живопис - църквата “Св. Пантелеймон и Николай” в Бояна.

- Има и терминологични несъвършенства като, например, „иконопиство” (с. 41) вместо „иконопис” (тук отбелязвам, че ако за втората половина на 19 век може да се употребява формата „живопиство”, то за началото на XXI в. не е прието).

- В някои случаи е дадена изчерпателна и актуална библиография, в други случаи – липсват някои най-нови проучвания. Тук отбелязвам, например, че дейността и заслугите на Николай Райнов са представени пълноценно в книгата на Андиркова, но най-новото издание не е взето под внимание.²

Но тези несъвършенства са лесно отстраними и не накърняват приносния характер на този интересен и важен като проблематика труд. Значимостта на приносите на Мария Андиркова се определят от овладяването на нови изследователски територии, от съвременните изследователски методи и широкия обхват на проблематиката.

---

² Вж., например, „Николай Райнов. Посланик на светлината.” Издателство „Захарий Стоянов”. София, 2009

Заключение. Изхождайки от обективните изисквания, предявявани към кандидатите за научното звание “доцент” в рамките на обявената в конкурса научна специалност, намирам, че Мария Андиркова със своята квалификация и научни приноси напълно отговаря на тези изисквания. Смея да твърдя, че през последните десет години Мария Андиркова стремително израства като изследовател и значително разшири територията на своята дейност. Като личност с очевидна ерудиция и сериозна професионална подготовка, Мария Андиркова е ценна за всеки колектив, в който работи. Поради всичко това, предлагам на почитаемия научен съвет да избере главен асистент д-р Мария Андиркова за доцент.

София, 06 януари 2017

чл.-кор. проф. д. изк. Елка Бакалова